

Utvidet kjennskapet til vår jord

Taler

Jonas Gahr Støre

Dato

23 januar 2011

Sted

Framsenteret, Tromsø

Omstendigheter

Offisiell åpning av Nansen/Amundsen-jubileet

1 Kjære venner, kjære ishavsfolk,

Da Fridtjof Nansen holdt en radiotale - minneord - til Roald Amundsen 24. oktober 1928, sa han om sin polfarerkollega, venn og kanskje utfordrer - at

5 «Han var en dådens mann, en av de tause menn som gjør ting», «en ny oppdager av rang», han «har utvidet kjennskapet til vår jord».

«Utvidet kjennskapet til vår jord», sa Nansen. Han visste hva han snakket om.

10 Og i dag minnes vi dette, her vi står utenfor Framsenderet, i universitetsbyen, ishavsbyen, samlingsstedet for fremragende, internasjonal klima-, hav- og polarforskning og for nasjonal polarentusiasme.

Kunnskap. Arven etter Nansen og Amundsen.

15

Begge to utvidet kjennskapet til vår jord.

20 Fridtjof Nansen - født i 1861, Roald Amundsen - på Sydpolen i 1911, og i dag, etter 100 år er ingenting glemt.

Mengden av bøker, brev, artikler, filmer, fotografier, avhandlinger, radio- og TV-programmer om Nansens og Amundsens liv og virke fyller nesten en
25 breddegrad.

Og så må vi legge til: et mylder av myter, minner, merkesteiner. I norsk historie,

30 i internasjonal polarhistorie, og for Nansens del, i historien om internasjonalt humanitært arbeid.

De bygde landet, på ski og med skip, med pulker, hunder, kassevis med måleinstrumenter, kart og kompass. Med penn og pelikan, med bøker, analyser og foredrag.

35 De bygde landet, veldig langt fra fastlandet.

De førte Norge ut av unionen med Sverige via skisporet og i kjølvannet av fartøyers ishavsferder.

40 *****

I fjor markerte vi at det var 100 år siden Bjørnstjerne Bjørnson døde. Dikterhøvdingen talte til Nansen og hans menn under feiringen i Kristiania 13. september 1896, da Fram og mannskapet var trygt tilbake fra ferden gjennom isen. Selv Bjørnson hadde vansker med å finne ordene for den eufori og heltedyrkelse som fylte Norge:

50 «Det er ikke frit for», sier Bjørnson, «at vi i de sidste Dage har læst et og andet om Fridtjof Nansen og hans Følge, som har forskrækket os Hjemmemænd... Jeg for min Part er bleven forskrækket, naar jeg har tænkt paa alt det Isbjørnekjød, som de maatte døie; jeg har tænkt, at det blev vel litt emment i Længden»!

55 Nansen og Hjalmar Johansen, bjørnedreperne, isødets helter, eventyrerne. Og apropos bjørnekjøtt, en av mine favorithistorier, er der den bunnlojale, sindige Johansen, godt skildret i en kronikk av Jan-Gunnar Winther nylig, «ligger flat på ryggen i drivisen, uten et våpen å dra, og for anledningen med en svær rugg av en isbjørn over seg. Og man enser et snev av anspenhet i stemmen til Hjalmar», der han formelig venter på å bli spist; han sier til Dr. Nansen: «Ja, nu maa De skynde Dem, ellers blir det for sent».

65 Man var «dis» på den tiden, selv om de delte sovepose. Og knappe med ord. Det hele skjedde et sted utenfor Frans Josefs Land, 1885. Før delelinjen med andre ord. For Norge har landegrense med Russland fra 1826. Og nå havgrense fra 2010!

70 Så er det også dette:

Vi bygger ikke landet bare med ikoner, helter, spydspisser og prøvehoppere. Vi bygger landet med troen på at vi kan alle strekke oss; troen på at vi alle kan se fram - se framover; vissheten om at økt innsikt for noen gir mer kunnskap for
75 alle; vissheten om at oppdagelser gjort av noen få øker erfaringsgrunnlaget for flere.

På vei opp dette kunnskapens tre, inn i isøde og tåkeheimer, det ukjente, har vi alle en gren - eller et gen - av polfareren i oss. Vi - alle vi - bygger landet - med
80 kunnskap, innsikt, tanker, ideer, erfaringer - som deles.

For meg handler dette særlig om mot.

85

Mot er en egenskap. Vi kan være født med mot. Vi kan trene opp mot.

Og mot var nettopp et hovedtema i Bjørnsons tale fra 1896 til mannskapet på den første Fram-ferden. Bjørnson skildrer «det Øieblik, da Nansen med sin
90 Følgesvend forlod det siste faste Holdepunkt og forsøgte at gaa en ukjendt Vej til det ukjendte (... og) om vi tager det, saa forstaar vi, hvad mod er. Jeg tør nok sige, at disse to naaede her den høieste Breddegrad for menneskelig Mod, som kan naaes», sa Bjørnson.

95 Mot kan - som her - være av XXL-varianten, respektinngytende modighet, men mot er forskjellig fra menneske til menneske. Målestokken er ikke lik. Og en annen ting: Det gode er at mot er smittsomt.

Du trenger mot til å gå løs på en avhandling, mot til å møte kolleger etter ett års sykemelding, mot til å verve deg for et halvt år i styrkene i Afghanistan, mot til å kjempe for andres rettigheter i regi av Amnesty International, mot til å fortelle venner at du er muslim og ikke trives på fester med mye alkohol, mot til å si ifra til lærer og rektor at en elev mobbes på en blogg - ja, mot til å stå opp med nye forskningsresultater som andre tviler sterkt på, meningers mot.

105

110 Nordmenn har gått opp de polare sporene, funnet passasjene, tatt ledelsen og
kommet hjem igjen. De følges av nye generasjoner - som Børge Ousland, Erling
Kagge, Cato Zahl Pedersen, Steffen Dahl, Liv Arnesen, Cecilie Skog - og mange
flere, menn og stadig flere kvinner.

115 For det meste er nord. I snø og is. For Nansen, så var det fra første stavtak opp
fra Grønlands kyst kun én vei som gjaldt: Framover, Fram, no retreat.

Det får i dag også stå som motto for vår prioritet i utenrikspolitikken:
nordområdene. En hel verden ser stadig mer mot nord. Da ser de også Norge.
For «nord» er hos oss.

120

Derfor må vi føre an. Vi må være ledende på kunnskap, nærvær og aktivitet. I
Nordområdestrategien slår vi nettopp dette fast; at «vi skal være helt i front
internasjonalt når det gjelder utvikling av kunnskap om, for og i
nordområdene» og «den fremste forvalter av miljøet og naturressursene i
125 nordområdene».

Nå følger vi opp strategien med prosjekter og programmer; det meste forankret
her i nord, ledet fra nord, uttenkt i nord, eiet i nord, i tråd med handlingsplanen
vår, «Nye byggesteiner i nord».

130

Framsenteret er ett eksempel fra dette programmet, et eksempel på at vi har tatt
skrittet fra ambisiøse, djerpe perspektiver til håndfaste realiteter.

135 Vi opplever nå - som Nansen og Amundsen var ganske alene om for over 100 år
siden - at begrepene «nordområdene» og «Arktis» glir over i hverandre. Vi er
en polarnasjon, en arktisk kystnasjon, og samtidig et europeisk land, som
omverdenen skal forbinde med dyktighet, kompetanse og mot til å mestre
krevende utfordringer på land og på havet i polarområdene.

140 *****

Regjeringen ser på jubileumsåret 2011 med store forventninger. Vi kan hente
frem historiene. Men vi skal også utfordres. Nansen og Amundsen så tilbake for
å lære. De så Fram for å handle. Det må også være vår inspirasjon.

Vi ønsker at dette året vil inspirere alle, og i særdeleshet barn og ungdom til å skrive essays, fortellinger og tegneserier om Nansen og Amundsen.

150 Utenriksdepartementet vil invitere alle elever i videregående skoler til en konkurranse nå til høsten, hvor elever inviteres til å bruke ord, bilder, film eller andre medier, inspirert av Nansen og Amundsens liv. En av premiene er et besøk til Antarktis. Følg med på våre nettsider.

155

Så er det dette: Jubileum er ikke bare fest, det er også ettertanke. La oss håpe at Nansen og Amundsen vil fortsette å bli debattert, kritisert og at mindre flatterende sider ved våre idoler også vil komme opp av isen - ja, de «tvetydige heltefigurer», som det ble hevdet i julaftens kronikk i Aftenposten.

160

Og alt det er bra, for som sagt: Jubileer skal ikke være parademarsjer hvor alle går i takt. Selv om det er ekspedisjonene, de polare oppdagelsene, ved våre helter som vi har fokus på i dag, så er bildet større. For Nansens del trekkes vi også mot hans virke for folk på flukt, hans tid som den første høykommissær for
165 flyktninger. Spesielt relevant i vår tid, der migrasjon ikke er et resultat av en verdenskrig, men der vi skal leve med folk på vandring som en normaltilstand. Der vi fortsatt skal være blant de ledende til å ta i mot forfulgte som trenger beskyttelse. Der vi fortsatt skal støtte opp om FNs arbeid for flyktninger.

170

Jeg ser i år frem til de mange nye bøkene om Nansen og Amundsen, og utstillingene, særlig her på Framsenteret, om «Snowhow: Polarheltenes læremestre: Inuitter, samer og ishavsfolk», og gjenåpningen av et nyoppusset
175 Frammuseum på Bygdøy i Oslo med egen Sydpolutstilling; og jeg gleder meg også til å se Nansenutstillingen som nå står fremme på Nobels Fredssenter i Oslo. For å nevne noe blant de godt over 100 prosjektene i år. Og jeg ser frem til å ta med fortellingene om Nansen og Amundsen på arrangementer utenlands i 2011.

180

Det er satt av tre millioner kroner til Nansen-Amundsen-året. Noen mener det er snaut. Men glem ikke: i tillegg kommer et seks ganger så stort beløp, altså godt over 20 millioner til sammen, øremerket Nansen-Amundsen

185 jubileumsprosjekter, fra ulike departementer, etater og institusjoner i Norge.

Ved et jubileum som dette bør de unge stå i fokus. La meg avslutte med en
åttendeklassing som ble intervjuet etter et besøk på Frammuseet i Oslo om hva
hun synes om turen dit. «Jo, tiden var lik som i Titanic, de gamle lugarene, men
190 Titanic gikk ned med isen og Fram gikk inn i, og ble skrudd opp av isen», sa
hun. Hun hadde skjønt poenget. Og hun la til: «Og mannskapet - som må ha
lært masse av samene og inuittene - de må ha vært veldig modige, de turte å dra
ut, til et sted ingen hadde vært før, de måtte ha stor tro på seg selv, absolutt hele
veien, tro på at de ville klare det, de må ha hatt en helt spesiell stolthet, selvtillit,
195 ja de måtte vite at dette kommer vi til å klare! Og akkurat det er det veldig
fascinerende å tenke på.» Med disse ordene vil jeg erklære Nansen-Amundsen-
jubileumsåret 2011 for offisielt åpnet!

200

Kilde

www.regjeringen.no

Emner

Jubileumstale

205

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/utvidet-kjennskapet-til-var-jord>

210

215

220